

Lume globalizata – educatie psihologizata

O perspective psiho-sociologica asupra societatii romanesti

Toate solutiile propuse la problemele globale au recurs la educatie ca la un colac de salvare

Educatia este componenta a politicilor economice. Educatia este un capitol al vietii sociale , institutionalizat si inclus in bugetele statelor

Cultura, educatia sunt cele ce intretin speranta si isi asuma realitatea evadarii din cele mai de jos , din cele mai putin favorizate structuri ale societatii, spre o conditie superioara. Stratificarea economica si sociala este inevitabila, eliminarea completa a unei structuri sociale este , mai mult ca sigur , imposibila, insa decanta sociala si stabilitatea politica cer sa existe efectiv si sa fie recunoscuta sansa ca oricine sa poata evolua

La inceputul anilor „80, un raport catre Clubul de la Roma , intitulat “Orizontul fara limite al invatarii” sustinea ca s-a creat un decalaj intre complexitatea crescanda a lumii create de om si capacitatea acestuia de a-i face fata. Tot atunci s-a afirmat, pentru prima data, ca omenirea dispune de o resursa inepuizabila – invatarea. Cunostintele sunt inepuizabile si neexclusive, numai ca trebuie schimbata conceptia despre invatare.

“Ne aflam la inceputul unui al treilea val. In mod firesc gandul ne poarta catre electronica si comunicatii. Aceste industrii nu sunt poluante, consumul de materii prime este rezonabil, costurile de productie sunt intr-o accentuata reducere, iar nevoia de comunicare a oamenilor este nelimitata. Cu alte cuvinte , ar fi ideplinite toate conditiile pentru o noua mare faza de crestere economica . O economie noua se naste , bazata pe cunoastere, mai degraba decat pe materiile prime conventionale si pe munca fizica”(Michel Didier, Economia: regulile jocului,Editura Humanitas,Bucuresti,1998, pag.26)

Paradigma cunoasterii stiintifice schimba datele educatiei. Sistemele de educatie si formare trebuie sa se adapteze la noile realitati ale sec.XXI

Globalismul nu este o constructie deliberata a statelor. Principali agenti ai globalizarii nu sunt statele Globalismul si regionalismul sunt fenomene prevalent economice. Regionalismul este o treapta intermediara spre globalizare. Globalizarea este realizata de comert, finante, productie si tehnologie. Globalismul nu este inzestrat cu institutii capabile sa genereze politici comune.Statele sunt chemate sa asigure in , in aria lor de competenta , drepturile sociale . Globalismul nu dispune de mijloace de a rezolva problemele sociale. Dimpotriva mareste inegalitatile.Globalizarea este cvasi libera si cvasi –gratuita. Pentru unii globalizarea este ceva ce trebuie sa realizam neaparat daca vrem sa fim fericiti. Dupa altii, sursa nefericirii noastre rezida tocmai in globalizare. Este sigur insa pentru toata lumea ca globalizarea reprezinta destinul implacabil spre care se indreapta toata lumea , un proces ireversibil care ne afecteaza pe toti, dar nu in aceiasi masura si nici in acelasi mod. Si deasemenea este cert ca individul

este conectat la rețeaua universală de personae, instituții, organisme, surse de informare, documentare, instruire etc.

Ca rezultat al dezvoltării legăturilor de interdependență care ne afectează pe fiecare dintre noi, lumea a devenit, sub aspectele importante, un singur sistem social. Acest sistem social nu este doar un mediu în interiorul căruia se dezvoltă și evoluează societățile particulare. Legăturile sociale, economice și politice care traversează granițele dintre state influențează în mod decisiv soarta celor ce trăiesc în fiecare dintre ele. Termenul general folosit pentru a caracteriza această interdependență crescândă a societății umane este acela de globalizare. Ar fi greșit să ne gândim la globalizare ca la un proces simplu de creștere a unității lumii noastre. Globalizarea relațiilor sociale ar trebui să fie înțeleasă în primul rând ca o reordonare a timpului și distanței în viața socială. Viața noastră este influențată din ce în ce mai mult de evenimente ce se petrec departe de contextul social în care ne desfășurăm activitățile cotidiene.

Economiile naționale pot fi puse sub semnul întrebării deși un interes național cere ca integrarea în regionalism sau globalizare să satisfacă aspirațiile de bunăstare. Se remarcă o dezamăgire la recuperarea distanțelor față de bunăstare pentru că a fost o înțelegere eronată și iluzii asociate unor concepte. S-a crezut simplist că democrația este contrariul regimurilor înclinate în 1989. Au fost compromise conceptele de efort, disciplină, norme, corectitudine, autoritate, eficiență, interes general. ONG lansează atragătoare chemări utopice.

Fluiditatea epocii contemporane confruntă individualul nu numai cu primejdia dislocării din apartenențele confortabile ale grupului cultural, ci mai ales cu șansa accesului la teme, probleme și dorințe noi. Globalitatea este o sursă nouă de a forma identitatea proprie, bazată pe un proces reflexiv, având ca suport informația și cunoașterea. Schimbările în stilul de viață sunt facilitate de imaginile culese din mass-media, de prabusirea forțelor narative dominante. Logica binară nu mai este suficientă când abordăm fenomenele sociale. Azi modernitatea este globală, civilizația la fel și bunăstarea depinde de contexte exterioare. « Globalizarea nu numai că îi dezavantajează pe cei slabi dar îi vatămă pe cei neatenti » (Mircea Malita, Zece mii de culturi – o singură civilizație, Editura Nemira, București, 1998, 2001)

Civilizația este unică, operând cu aceleași rețete de creare a avuției. Fără proiectul civilizator al unificării ei Europa ar fi rămas un mozaic de culturi, credințe, ideologii și conflicte. De ce nu a început construcția UE cu „cultura”?

Polaritatea civilizație/cultura ne ajută să simplificăm lucrurile: învățarea este un proces de rezonanță, interacțiune fertilă, amestec, combinație, între civilizație și cultura, reprezentate prin elementele lor constitutive. Întrucât cunoștințele se referă la fapte obiective, iar culturile întretin scara relativ mobilă a valorilor, am putea spune că învățăm fapte și valori.

Economia cunoașterii schimbă toate datele educației. Este greu să organizezi educația în lume fără să știi cum se produce învățarea individului. În tratarea problemelor globale și în special a dezvoltării este necesară învățarea societății

anticipativa si participativa. Avem nevoie sa planificam invatarea noastra pe durata vietii si sa vedem cum , printr-o invatare programata pe ritmul propriu, la locul de munca si in educatia si instruirea formala , putem ramane vigurosi intr-o economie schimbatoare

Insatisfactia , lehamitea, depresia au devenit trasaturi majore ale individului din societatea romaneasca. Pe masura ce triumful consumului creste, creste si proportia cazurilor de deteriorare a sanatatii mentale , se accentueaza suferintele psihologice , dificultatea de a trai. Sarcina de a fi subiect devine istovitoare, generatoare de depresii si tot mai greu de asumat. De aici decurg inmultirea cazurilor de dezechilibru psihic, cascada sentimentelor de insuficienta personala si de insecuritate interioara. Circumstantele economice, sociale, conditiile de la locul de munca , instabilitatea sociala si materiala , actioneaza asupra eului individual si asupra sinelui national. Daca socializarea dura a trecutului a disparut , viata n-a devenit mai usoara, ea incetand sa mai ofere securitate identitara si sprijin comunitar. Au fost spulberate obiceiurile si traditiile structurante iar revolutia consumului i-a lasat pe indivizi in propria lor grija, ei trebuind sa infrunte dificultatile existentei fara a beneficia de reglementari si de sustinere colectiva. In aceste conditii fiecare tinde sa se intoarca tot mai mult inspre sine si vede atunci tot cel separa de implinire . Fiecare este tentat sa considere ca viata sa personala nu seamana cu cea ce el poate sa pretinda. Civilizatia bunastarii hraneste , in proportii de masa , frustrarile si neimplinirile existentiale . Societatea , nu individul,este responsabila de inexistentia respectului de sine,iar in spatele societatii, guvernarea este cea care trebuie sa cladeasca o societate in care respectul de sine individual sa poata inflori

Schimbarile survenite in educatia familiala favorizeaza epidemia hipermoderna a nemulțumirii. Educatia de tip traditional si autoritar a fost inlocuita cu o educatie psihologizanta, fara obligatii si fara sanctiuni, urmarind inflorirea personalitatii copilului, satisfacerea totala a dorintelor , fericirea lui imediata.Gata cu pedepsele , se face totul pentru copil ; el sa nu fie nemulțumit si nefericit . Se face totul, in unele cazuri , pentru evitarea conflictelor epuizante pe care copilul le poate avea cu sine insusi si a situatiilor neplacute in care s-ar putea afla.

Constrangerea parentala este asimilata cu rele tratamente, iar apostrofarea, cu o forma de violenta condamnabila intrucat poate antrena frustrari, complexe de inferioritate si alte neajunsuri. Parintii au renuntat sa mai impuna reguli si cadre stabile pe motivul ca ar violenta personalitatea copilului si iar provoca suferinte interioare. Nu mai incearca sa impuna simtul limitelor, respectul si ascultarea . Aceasta educatie , care valorifica inconstient anumite cai deschise de psihanaliza si de noile teorii pedagogice de la inceputul secolului XX, s-a impus socialmente odata cu dezvoltarea civilizatiei consumatoriste si a idealurilor ei hedoniste. Refuzul de a-l frustra pe copil aparand ca stilul educativ concordant cu valorile confortului si ale bunastarii individualiste. Asemenea

transformari ale sferei educative , extinse si la nivelul educatiei formale, nu pot ramane fara urmasi asupra vietii psihice a individului.

Unul dintre efectele acestei educatii este ca ea tinde sa-i lipseasca pe copii de reguli, de cadrul ordonat si regulat necesar structurarii lor psihice. Rezulta de aici o puternica insecuritate psihica, personalitati vulnerabile care nu mai dispun de disciplina interioara, de schemele structurale necesare integrarii sociale . Prolifereaza personalitati dezorientate, fragile , marcate de slabirea identificarilor si de absenta rezistentei interioare. Fenomenologia manifestarilor Emo este o reflectare a acestor dezechilibre psihice si emotionale asociate gresit cu anumite stiluri vestimentare, genuri muzicale sau comportamente observabile ale adolescentilor. Copilul isi pierde capacitatea de a invinge frustrarile iar adultul este din ce in ce mai mai putin pregatit sa infrunte conflictele , sa suporte reversul existentei si socul circumstantelor

Procesele de dezinstitutionalizare si de psihologizare au destabilizat , au dezechilibrat identitatile subiective. Viata precara si saracia ii impiedica sa participe plener la activitatile de consum si la divertismente spacificie pietei. De aici rezulta o exacerbare a sentimentului de excludere si de frustrare simultan cu cea a comportamentelor deviante. Pentru individ este din ce in ce mai important sa nu fie pus in stare de inferioritate , sa nu-i fie stirbita demnitatea. Necunoscand decat esecul scolar si precaritatea, multi tineri dispretuiesc munca, prezinta tendinta de a justifica mica delicventa ca mijloc de a-si procura bani si a participa la la modurile de viata dominante prezentate de mass-media

In paralel cu dezinstitutionalizarea familiei si regresul autoritatii scolii asistam la dereglementarea conduitei minorilor de unde rezulta o erodare a simtului limitelor, regulilor si interdictiilor, o noua economie psihica ce se caracterizeaza prin : disparitia inhibitiilor si coborarea pragului tolerantei la frustrare.

Pe masura ce reglementarile familiale si comunitare intra in disolutie, indivizii trebuie sa se autodefineasca, sa-si construiasca identitatea proprie chiar in momentul in care ordinea economica le impune somajul si o existenta precara. Ce masina conduci, unde mergi in concediu,, cine sunt prietenii tai, ce faci in viata cotidiana, toate acestea iti reflecta auto-identificarea. Valorile au o imensa putere afectiva La unii , individualismul se concretizeaza in autointerogatie, la altii el se reancarneaza in violenta ca mod de a-si conferi un statut. Violenta permite transformarea disperarii in afirmatie subiectiva, sursa de consideratie si de gratificatie in anumite medii. Violenta este un mijloc pe care tinerii il mobilizeaza pentru a se impune in fata celorlati, de a-si compensa esecul scolar si a-si gestiona inferioritatea. Violenta nu se mai construiește pe modelul traditional . Apare ca vector de singularizare personala ce transforma esecul in valoare. Sarcina de a fi subiect devine istovitoare, generatoare de depresii si tot mai greu de asumat. De aici rezulta inmultirea cazurilor de dezechilibru psihic, cascada sentimentelor de insuficienta personala si de insecuritate interioara

Scoala a incetat sa fie spatiul rigorii, exigentei si respectului. Uitati-va in jur si veti vedea cum institutiile se golesc de continut. Superficialul a venit la putere Fascinatia consumatiei vizuale, electronice, industria amuzamentului ieftin diminueaza rolul educativ al cartii. Absenta de la cursuri, prezenta decorativa, indiferenta fata de rolul invatarii in ecuatie devenirii , lipsa exercitiului intelectual, mediocritatea , evolutia la limita, aptitudinea pentru dezordine, frecventa formala, neimplicare fac din educatiei petrecut sub arcadele institutiei un timp parodic, lipsit de miza si continut, exploatat intr-un singur sens- epuizarea lui , prin varii mijloace si intrarea in timpul libertatii Profesorii nu se mai pot impune ca model intelectual , educativ si cultural. Societatea de azi a devenin terenul de manifestare a tuturor libertatilor , in forme scapate de sub controlul moralei si legii.

Libertatea scapata din fraile legii, ale educatiei si ale constiintei a generat haos sufletesc si social. In numele ei omul de azi se pune pe sine in centrul universului meschin pe care il creeaza dupa chipul si asemanarea sa . Un nou tip de atopocentrism se edifica. Or educatia trece in mod necesar prin accesul la cunostinte, prin impunerea de continuturi si de metode, prin procese de invatare mai mult sau mai putin coercitive. Timpul educatiei este vazut ca un inamic al libertatii, spatiu al constrangerilor si amenintare la adresa identitatii.

Scoala este in concurenta cu noile tehnologii informationale. Ele faciliteaza accesul necontrolat la lumi diverse si plurale, marind amploarea socializarii si posibilitatea de invatare, fara a asigura insa si dobandirea facultatilor etice si critice necesare orientarii personale echilibrate in negocierea cu aceste lumi. Aceasta poate determina accentuarea tendintelor de negare a valorilor, normelor si identitatilor coerente, deci un proces accelerat de fragmentare sociala si individuala.Parintii , uneori ,dau calculatorului si televizorului o utilizare cvasi narcotica pentru copiii lor. Este necesara, de aceea , definirea unor criterii axiologice, a unor principii etice asociate noului tip de relatii specifice societatii informationale , care sa duca la o noua civilizatie in care tehnologiile informationale sa contribuie la dezvoltarea personalitatii umane si nu la degradarea acesteia.

Prof. Pavel Filip

Bibliografie

- 1.Anthony Robbins, Puterea nemarginita, Editura Amaltea, Bucuresti, 2002
- 2.Gilles Lipovetsky, Fericirea paradoxala, Editura Polirom, Iasi , 2007
- 3.Gabriela Lucia Sabau, Industria cunoasterii- realitate mondiala si europeana, Editura Fundatiei CDIMM,Maramures,1999
- 4.Mircea Malita,Zece mii de culturi, o singura civilizatie, Editura Nemira, 1998,2001

5. Michel Didier, Economia: regulile jocului, Editura Humanitas, Bucuresti 1998
6. Monica Heintz, Etica muncii la romanii de azi, Editura Curtea veche,, Bucuresti, 2005